

Stockholm 5 April 2024

Remissvar över betänkandet SOU 2024:1 Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier (diarienummer Ju2024/00057)

1. Sammanfattning

Sveriges Skolledare har inte utsetts till remissinstans till utredningen Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier, men väljer ändå att skicka in ett remissvar då gruppen skolledare har ett stort mått av myndighetsutövning i sina arbetsuppgifter. Våra medlemsenkäter visar också på att medlemmarna utsätts för såväl våld, hot och trakasserier som har samband med yrkesutövningen. Förslagen i betänkandet berör därför skolledargruppen i hög utsträckning.

Förbundet menar att utredningen berör ett mycket viktigt område. Flertalet professionsförbund inom Saco-federationen vittnar om ett hårdnande samhällsklimat där yrkesföreträdare kan mötas av alltmer gränslöst beteende. Sveriges Skolledare instämmer därmed till fullo i den bedömning som utredaren gör att nuvarande situation kräver åtgärder på flera plan.

Sveriges Skolledare såg nödvändigheten av införandet av den särskilda straffskärpningsgrund som införts i 29 kap. 2§ 11 brottsbalken för brott mot journalister och vissa andra samhällsnyttiga funktioner. Det är av oerhört stor betydelse att arbete inom utbildningssektorn även fortsättningsvis är ett attraktivt yrkesval. Hela samhället är beroende av att förskolan och skolan fungerar väl. För att detta ska vara möjligt krävs att skolledare känner stöd och trygghet i sitt yrkesutförande och inte känner rädsla och oro för att fatta tuffa beslut som är nödvändiga för barnens skolgång och egna utveckling.

2. Beskrivning av arbetsmiljön för skolledare

I Sveriges Skolledares enkäter svarar nästan var fjärde medlem att hen blivit utsatt för hot eller våldshandling där koppling funnits till arbetet under den senaste 12-månadersperioden. Motsvarande andel uppger att de blivit utsatta för kränkningar och även här är det vårdnadshavare som i störst utsträckning står för överträdelserna.

Det vanligaste är att skolledare blir utsatta i kontakter med vårdnadshavare. Det förekommer också att de utsätts av elever, men det är i lägre utsträckning. Utsattheten är som störst i samband med fysiska möten, även om hot och

kränkningar även förekommer via mejl, telefon och sociala medier. Det fysiska våldet sker genom slag, knuffar och spottloskor. Verbala hot kan innebära förtal, dödshot, lögnar och ryktesspridning. Även förstörelse av privat egendom förekommer.

3. Synpunkter på utredningens förslag och bedömningar

I det följande begränsar Sveriges Skolledare sina synpunkter till de delar av förslagen som riktar sig mot utbildningssektorn.

3.1 Oklarheter gällande bedömningen av vilka yrken som utövar myndighet

I avsnitt 6.5.2 fastställer utredaren att bestämmelserna om brott mot tjänstemän omfattar vissa angrepp som inte enbart sker specifikt vid myndighetsutövning utan även åtgärder som sker på grund av myndighetsutövningen. Bestämmelserna omfattar angrepp för att tvinga fram, hindra eller hämnas för en åtgärd vid myndighetsutövning. Sveriges Skolledare håller med utredaren om att ett förtydligande i lagtexten för att bättre återspegla praxis gällande omfattningen av begreppet vid myndighetsutövning behövs för att skapa en större förståelse för att även hot och våld som sker utan direkt tidsmässig närhet till myndighetsutövningen kan vara straffbara. Skolledare fattar under sin yrkesutövning flera beslut som påverkar barn och vårdnadshavare var av flera av dessa faller under begreppet myndighetsutövning. Det är av stor vikt att skyddet för tjänstemän inte begränsas i tid till en viss tidpunkt för beslut men även under hela tiden en skolledare innehar sin tjänst som skolledare.

Sveriges Skolledare förstår att någon form av avgränsning för lagstiftningen behövs och menar att det är en rimlig avvägning som utredaren har gjort. Dock resonerar utredaren under avsnitt 9.8.3 Utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner, där så kallad utbildningspersonal ingår, om i vilken utsträckning dessa yrken utövar myndighet och landar i att de i huvudsak inte gör det. Sveriges Skolledare menar att denna generalisering är problematisk och kanske grundar sig på en okunskap gällande lagstiftningen på utbildningsområdet.

Enligt skollag och andra styrdokument ligger ansvaret för flertalet av de mer ingripande besluten gällande enskilda elever på rektor. Det kan handla om åtgärder för att upprätthålla trygghet och studiero, exempelvis beslut om skriftliga varningar, omplaceringar till andra skolenheter eller avstängningar. Men det kan också handla om orosanmälningar till socialtjänsten som ofta går via skolledningen. Vid en jämförelse mellan yrkesgrupperna lärare och rektorer har alltså de senare en betydligt större andel myndighetsutövning i sin yrkesroll. Sveriges Skolledare vill framhålla att den slutsats som utredaren drar kring att så kallad ”utbildningspersonal” generellt inte utövar myndighet, gör att det blir oklart om de förslag till skärpningar i olika bestämmelser som utredaren lägger

fram, överhuvudtaget kommer att omfatta skollära. Det gäller följande förslag i betänkandet:

- förslaget i avsnitt 7.3.5 om att bestämmelsen avseende hot mot tjänsteman utvidgas till att avse hot om brottslig gärning,
- bedömningen i avsnitt 8.4 att det behövs ett starkare straffrättsligt skydd för trakasserier som riktar sig mot tjänstemän,
- förslaget i avsnitt 8.5.2 att gärningar som riktar sig mot tjänstemannens närstående omfattas av bestämmelserna samt att gärningar som riktar sig mot tjänsteman efter att denne lämnat sin anställning också omfattas av straffansvar,
- förslaget i avsnitt 8.5.4 att straffansvar även gäller för den som på annat sätt än genom brottslig gärning angriper en tjänsteman eller hans eller hennes närstående genom annan otillbörlig gärning som för tjänstemannen medför lidande, skada eller annan olägenhet, under förutsättning att gärningen syftar till att tvinga fram, hindra eller hämnas för en åtgärd vid myndighetsutövning, samt
- förslaget i avsnitt 8.6 om att det straffrättsliga skyddet för tjänstemän mot brott som ske upprepat i trakasserande syfte behöver stärkas.

Sveriges Skollärans uppfattning är att de ovanstående bedömningar och förslag som utredaren lämnar är bra och fyller en viktig funktion för att vända den samhällsutveckling som vi ser idag. Förbundet menar dock att utredaren begår ett misstag när han utan närmare analys landar i, om det nu är så det ska tolkas, att inget av yrkena inom utbildningssektorn blir föremål för förslagen.

Utredaren framför att det skulle innebära en stor praktisk förändring till numerären då en stor grupp av individer skulle omfattas om även utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner skulle skyddas mot förolämpningen enligt förslaget till ny lagstiftning. Sveriges Skollära vill framföra att påverkan på rättsväsendets arbetsbelastning inte kan vara en faktor i skydd för utbildningspersonal. Skolan har stora problem med studiero och trygghet i klassrummen och rädslan för att fatta ingripande beslut på grund av risken för hot och våld växer. Det krävs kraftfulla förändringar och ett utökat skydd för utbildningspersonal för att skolan ska kunna vända den utveckling som just nu sker, en bristande respekt för skolans personal och en större utsatthet för skollära.

3.2 Ett förstärkt skydd mot förolämpningar

Utredaren beskriver brottet missfirmelse mot tjänsteman som tidigare fanns men som upphävdes 1976 och framhåller att förolämpningar i olika former är ett stort problem som påverkar och försvårar arbetet för många tjänstemän idag. Det förstärkta straffrättsliga skydd som utredaren föreslagit får inte genomslag för förolämpningar riktade mot myndighetsutövande tjänstemän, vilket leder utredaren fram till bedömningen att en förändring behövs även i denna del.

Utredaren föreslår att straffansvar ska gälla för den som angriper en tjänsteman vid hans eller hennes myndighetsutövning genom att rikta beskyllning, nedsättande uttalande eller förödmjukande beteende mot tjänstemannen, om gärningen är ägnad att kränka hans eller hennes självkänsla eller värdighet. Det samma bör gälla om någon på ett sådant sätt angriper en tjänsteman för att tvinga fram, hindra eller hämnas för en åtgärd vid myndighetsutövning.

Utredaren föreslår att det i 17 kapitel 3§ införs ett nytt brott, förolämpning mot tjänsteman. Sveriges Skolledares åsikt är att även 17 kapitel 3§ ska införas i 17 kapitel 5§ andra stycket för att även personer i samhällsnyttig funktion ska omfattas av det nya brottet. Den nya texten i 17 kapitlet 5§ andra stycket skulle då bli:

Bestämmelserna i 1, 2 och 3 §§ ska också tillämpas, om någon på sätt som anges där förgriper sig mot en utövare av viss samhällsnyttig funktion i hans eller hennes tjänsteutövning.

Alternativ föreslår Sveriges Skolledare att en särskild paragraf under 17 kapitel för utbildningspersonal införs med följande lagtext:

Utbildningspersonal inom skolväsendet och högskolan ska i sin tjänsteutövning vara skyddade enligt bestämmelserna i 1, 2 och 3 §§

Med vänlig hälsning

Sveriges Skolledare

Matz Nilsson
Förbundsordförande

Ann-Charlotte Gavelin Rydman
Förbundsordförande